

UNITÁRIUS ÉLET

XXXVII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM

1983. JÚLIUS-AUGUSZTUS

A NEHEZEN JÁRHATÓ ÚT

Az alábbi imádságát dr. Georges Marchal nemrégiben elhunyt párizsi lelkész a Foyer de l'Áme vezetője, hátrahagyott kiadatlan írásai közül közölte a francia szabadelvű Évangile et Liberté c. szemle 1983. évi áprilisi számában. Dr. Marchal a korábbi évtizedekben tagja volt az IARF végrehajtó bizottságának.

Örökkévaló Istenünk, van úgy, hogy azt gondoljuk, hogy mindent másként cselekednénk, ha a helyedben lettünk volna. Nagy, világos, szép és tiszta szavakkal szóltunk volna. Csak nagy személyiségek szépséges, igaz és szeretetteljes igéit hallhattad volna ajakainkról. Összeválogathattunk volna egy gyűjteményre valót a lelkekből fakadt érzésekből, — lélekből igazi szép lelkekből, csupa jó cselekedeteből. A világ göröngyös ösvényeire ezt tettük volna le útravalóul.

De Te bölcsességeddel másként határoztál, s amikor kezünkben a régi könyvet szorongattuk vettük észre, hogy Te a nehezen járható utat választottad. Nemcsak virágos csöndes völgyek öléből szólsz hozzánk, hanem a forrongó gyűlölködő emberek földjéről. Akaratod sze-

rint cselekedtél és szent szavad nem volt mindig ékes-szólo. Ime itt az ősi szent s egyben bűnös történesek között, ahol halljuk az egymást követő vérszennyezett századok morajlásait, mégis tiéd az első szó s egyben az utolsó is.

Nyomorúságos és fájdalomtól sújtott emberek körében hallgatjuk hangodat. Mi ilyenek vagyunk régi gyűlölködéseinkkel, csalódásainkkal, megkeseredett szívünkkel. Mégis szeretnénk Atyánk, ha imánk önmagunk valóságos igaz és becsületes számbavétele lehetne. Tudva tudjuk s nem csupán sírunk, s nem csupán a halál szemszögéből kutatjuk a világosságot, hanem célunk az a különleges ám fenséges kaland, melyre mindannyian elhivattunk, s mely nem más, mint az élet!

Szégyelljük magunkat, hogy hiábavalóságokkal foglalkoztunk. Kérünk vezess minket kézenfogva a nehezen járható ösvényeken. Adj nekünk alázatot, — mely nem is olyan nehezen megtanulható erény — hogy jó lelkiismerettel embertársaink között járva, közelebb jussunk hozzád.

Amen.

Az igazságnak még van esélye

Beszélgetés a KBK leszerelési konzultációjáról

A KBK máj. 24—27-én Budapesten tartotta ülését, melynek tárgya a leszerelés elősegítése volt. A tanácskozáson 28 országból, mintegy 150 egyházi személy és megfigyelő vett részt, akiket a megnyitón dr. Tóth Károly református püspök, a KBK elnöke üdvözölt. A megnyitón jelen volt Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke, Sarkadi Nagy Barna, az Országos Béketanács főtitkára, és a hazai egyházak, felekezetek képviselői.

A konzultációra érkezett hazánkba az angliai KBK csoport képviselőjében George Cox feleségével, aki az angliai unitáriusokat is képviselte. Cox úr már nem első ízben járt hazánkban, híveink körében Budapesten részt vett Istentiszteleteken, evangélizációt tartott. 1981 őszén fogadta őt Bai László, az Állami Egyházügyi Hivatal főosztály-vezetője, és Kovács Béla az Országos Béketanács akkori titkára.

George Cox egyházunk nemzetközi életében ismert békeharcos. Az IARF nagygyűléseken békemeneteket szervezett. Évek óta az angliai

unitárius egyház szociális és béke osztályának vezetője.

A KBK leszerelési konferenciája alkalmával beszélgettünk el vele.

— Mióta vesz részt békemunkában?

— Amióta csak vissza tudok emlékezni. Már iskolás koromban kezdődött. Munkás családból származom, így az otthoni nevelés is hozzásegített. A 30-as évek végén húszéves fejjel csatlakoztam először egy

angliai békemozgalomhoz. Akkoriban a II. világháború fenyegető borzalmait készítették erre.

Aztán városi elöljáróként dolgoztam Plymouth-ban.

A 60-as években részt vettem egy antinukleáris kampányban, aminek eredményeképp az érdekelt kormányok megegyeztek, hogy nem használnak elsőként atomfegyvert.

Úgy 5—6 évvel ezelőtt a hidegháborús hangulat kialakulásakor kezdtem aktívan békemunkámat. A „Kelet-nyugati béke” nevű brit mozgalomban a leszerelést, a háború elkerülését hangsúlyoztuk. Ezzel egyidőben kapcsolódtam be az angliai unitáriusok szociális munkatervébe, s 1977-ben a szociális és békeosztály vezetője lettem.

— Mit érez munkájában a legfontosabbnak?

— Legalább harminc témát tudnék említeni munkaterületünkből, s mindegyik egyaránt fontos. Mégis, a legnagyobb felelősség a béke szükségességének felismerése. Ahogy a békemozgalom nemzetközi szinten is szélesedett, úgy éreztem nekünk unitáriusoknak is aktívabbnak kell válnunk a leszerelés érdekében. Az első békemenetünket

Newcastle-ben szerveztük. De nemcsak egyházi, hanem világi, vagy ha úgy tesszük politikai (békemozgalomban (CND, WDC) is részt vesznek.

— Hogyan kapcsolódott be a KBK munkájába?

— *Dr. Ferencz József* püspök úrral beszélgettem először a magyarországi unitáriusok békemunkájáról. Ő említette a KBK munkásságát, annak eredményeit, s azt, hogy a prágai ülésen Bartók Béla főgondnok is a vezetőség tagjai között volt, aki azóta is képviseli az egyházat. Úgy véltem, ha önök tagjai ennek a szervezetnek, akkor mi is azok lehetünk.

Úgy érzem, hogy politikai állásfoglalástól függetlenül a keresztény emberek a béke ügyében egymásra találhatnak. A KBK keresztény mozgalom, amelynek az emberekre kell alapoznia!

Két éve aktívan veszek részt a KBK brit szekciójának munkájá-

ban, most választották meg elnökségi tagnak. Februárban Strasbourgban a KBK Európai Biztonsági osztályának ülésén képviseltem az angolokat.

— Mi a véleménye a budapesti le szerelési konzultációról?

— Feltétlenül időszerű és jó lehetőséget adott, nyitott párbeszédre a kelet-nyugati képviselők között. Számomra a legfontosabb kérdés az volt, hogy az egyházi emberek, a keresztények képesek-e befolyásolni a politikai-társadalmi döntéseket; s ha igen, akkor hogyan.

A résztvevők nemcsak felismerték a fegyverkezés csökkentésének szükségességét, de záródokumentumba is foglalták azt. A tudományos, katonai szakértők előadásai nagyszerű támpontot adtak a vitákhoz, megbeszélésekhez.

En kívül örültem, hogy a harmadik világból is sok érdeklődő jött el Budapestre. Hisz a béke ügye

nem csak kelet-nyugati kérdés, de a harmadik világ, az egész emberiség érdeke.

— Mit emelne ki legszívesebben az események közül?

— Elsősorban *dr. Tóth Károly* református püspök úr megnyitó előadását. Nemcsak gondolatilag, érzelmileg volt gazdag, de mindannyiunk nyelven szöveg, s megadta a konferencia biztató alaphangját is.

Daniel Berrigan atya, amerikai jezsuita szerzetes határozott, felelősségteljes felszólalásai is nagyon tetszettek. Ő mondta azt, hogy az egyház az a hely, ahol az igazságnak még van esélye!

Köszönettel tartozunk mi résztvevők a református egyház zsinati irodájának a nagyszerű szervezéséért, jó tolmácsokért, hogy befogadtak minket.

— Köszönöm a beszélgetést, a legközelebbi viszontlátásig...

Szent-Iványi Ilona

DÁVID FERENC

Még a múlt évben jelent meg Szász János kis füzet, amelyben az unitárius egyház alapítójának életművét (és életrajzát) közli. A füzetet a Magyarországi Unitárius Egyház adta ki. Bennünket közelebbről azért is érdekelt a mű, mivel Dávid Ferenc Wittenbergben tanult — Melancthon tanítványa volt (1548—1550) — s Erdélyben 1557-től rövid ideig a magyar lutheránus egyház püspöke lett. Igen, hangsúlyoznunk kell, hogy rövid időre, mert ez a humanista műveltségű, szabad gondolkodású és kritikus lélek hamarosan az erdélyi reformátusok vezető alakja lett, majd innen is tovább lépve 1567-ben már unitárius teológiát vallott. Ő az az egyéniség, aki „minden újabb lépését mások nyomán tett meg, igaz, hogy kritikai vizsgálat és lelkiismereti tusakodás után, sohasem az erőszaknak engedve, sőt annak végeredményben egész a vértanúságig ellenállva”. (Horváth János)

Szász János fényt derít Dávid Ferenc nyitottságára, amellyel a XVI. század szellemi kohójából a haladó, elsősorban a humanista, eremista eszméket szűrte ki, újra ötvözte és egy sajátos teológia alapjává tette. Bár a szerző tiltakozik az időközben Dávid Ferenc nevéhez tapadó általánosításoktól, hogy „a haladás bajnoka”, „a türelem apostola”, „a reformáció betetőzője”, „a balratolódó népi reformáció magyar forradalmára”, „nyugtalan építő, aki rombol, hogy újat alkosson”, mégis ezeknek az értékeléseknek a nyomán firkózhathatunk Dávid Ferenc titkának közelébe. Szász János elsősorban a korszak, gyermekét elenzi benne, aki kifejezte a XVI. század nyugtalanságát, és egy jellegzetesen szabad politikai légkör-

ben „új vallást” szült, amelyből hiányzik Jézus Krisztus istensége és a Szentháromság.

Csak hogy Dávid Ferenc korát jóval megelőzve is problémát jelentett a kereszténység számára a krisztológia és a Szentháromságtan, annak misztikuma mindenkor izgatta a rációt. Vitázott felette, de a keresztény tanrendszer eme pilléreit sohasem bontotta meg. Abban viszont igazat kell adnunk a szerzőnek, hogy Dávid Ferenc ezt a konzekvenciát egy speciális politikai helyzetben vonhatta le és ugyanebben a helyzetben tudott erre a teológiára egyházi szervezetet felépíteni. Ez a helyzet pedig Erdélyben volt adva, János Zsigmond uralkodása idejében, amikor is Európában először született meg törvény az általános vallásszabadságról (1568. Torda.)

E néhány esztendő vonatkozásában volt valami hasonlóság a nagy reformátor, Luther lehetősége és Dávid Ferenc lehetősége között Luther Wittenbergben Bölcshalász szász választófejedelem szelvédeése mellett vitte véghez reformációját, Dávid Ferenc János Zsigmond erdélyi fejedelem segítségével. Mert amikor a fejedelmi védettség megszűnt, (1571-ben meghalt János Zsigmond) Dávid Ferenc élete is tragikusra fordult. 1579-ben „magas Déva várába” zárták, ahol rövidesen meghalt. (1579. november 15.)

Születésének pontos idejét nem tudjuk (1526 körül) de azt igen, hogy Kolozsvárott látta meg a napvilágot. Hertel Dávid fia volt s apja keresztnevét vette fel családi névül. Először Kolozsvárott, majd Brassóban tanult, innen került Wittenbergbe. Luthert már nem találta, a reformátor másfél évvel ko-

rábban halt meg. Külföldről hazakerülve több gyülekezet versengett érte, 1551-ben iskolamester volt Besztercén, egy évre rá lelkész Petresfalván, majd 1553-ban az akkor virágzásnak indult Kolozsvárott választották lelkészül.

Ez életének első szakasza, amelyet nagyjából lutheránusnak fémjelzhetünk, hiszen 1557-ben evangélikus püspökké választották.

A második szakasz nagyjából innen kezdődik, amikor is Méliusz Juhász Péter és Kálmáncsehi Sánta Márton hatására az erdélyi szakramentárius (református) egyház vezetője lett. Hozzávetőlegesen tíz évig töltötte be ezt a tisztséget, mert 1566-ban „prédikált először nyilvánosan a Szentháromság ellen”.

A viták, amelyekben született és formálódott a reformáció, itt Erdélyben gyűrűzött tovább. Nincs helyünk a Dávid-féle viták részletes kifejtésére. De azokra a hatásokra, amelyek kifejlesztették benne a tolerancia készségét minden hitbeli kérdésben (Szervét Blandrata stb.) fel kell figyelnünk, úgy szintén az általa alapított unitárius egyházra, amely tipikusan magyar kultúrjelenségeként állt elő életének harmadik szakaszában.

Szász János füzeté hasznos olvasmány, belőle a magyar reformáció igazán színes, gazdag egyéniségével ismerkedünk meg. S ha Dávid Ferenc teológiájával nem is tudunk egyetérteni, emberi magatartása — a türelem minden más hitével szemben, a megértés és elismerése más vallásoknak — példamutató lehet.

(A fenti cikk először az *Evangélikus Élet* máj. 8-i számában jelent meg.)

Rédey Pál

MEG KELL ÁLLÍTANI A FEGYVERKEZÉST

A Prágában júniusban tartott leszerelési világtalálkozón népes magyar küldöttség vett részt, akik közt egyházi személyek is voltak. A prágai találkozón részt vett magyar küldöttség átnyújtotta azt az üzenetet, melyet a magyar nép nevében intéztek a találkozó résztvevőikhez, akik közt neves közéleti személyiségek voltak jelen keletről és nyugatról és szép számmal a harmadik világból is.

A magyar nép üzenetéből idézzük:

A magyar társadalom az elmúlt hónapokban ezernél is több gyűlésen és más összejövetelen beszélgetett a súlyosbodó nemzetközi helyzetről és a világtalálkozó nyújtotta lehetőségekről. Tízezerrel részvevő adott hangot reménységének, hogy Prágából a kölcsönös bizalom új, enyhült légköre árad ki Európa és az egész világ népei és kormányai elé. A gyűléseken megbízták a magyar küldöttséget, hogy a magyar nép nevében szívből köszöntse a prágai világtalálkozó küldötteit, akik — bármely nemzethez, felekezethez tartozzanak is, bármely világnézetet és politikai meggyőződést valljanak — az emberiség alapvető érdekeit képviselik. Köszöntjük mindazokat, akik az öt világ-rész másfél száz országában a nukleáris háború veszélyének elhárításaért, békés, teljes, alkotó emberi életért szállnak síkra.

Magyarország — Európa közepén — évszázadokon keresztül a hadak útja volt. Ezeréves történelme során most először teltek el olyan évtizedek, amikor nem ömlött háborúban honfitársaink vére sem határainkon belül, sem kívül. Mi új, szocialista világot építünk — s ehhez békére van szükségünk. Értelmes, szép emberi életet akarunk, amelybe nem férhet bele a háború. A magyar nép e meggyőződése egységes, akarata szilárd. Társadalmunkban senki sem érdekelt a fegyverkezésben és a feszültség fenntartásában.

Ez a béke-világtalálkozó is bizonyítja, hogy nem vagyunk egyedül. Tisztában vagyunk azzal, hogy a békemozgalmat megosztására törekvő erők propagandája ellenére a béke és háború kérdésében érdekeink közösek Európa és a nagyvilág sok százmilliónyi békeszerető emberével. Politikánkban — s az egész szocialista közösség békepolitikájában — ez a felismerés tükröződik. E felismerés alapja a mélységesen átértett felelősség. Önökkel együtt, kedves barátaink, nem felejtjük el, hogy ötvenmillió élet pusztult el a második világháborúban, és tudjuk, hogy egy újabb világméretű összecsapás már az emberiség létét veszélyezteti. Meg kell akadályozzuk az atomháborút, mert ez a legutolsó háború lenne a föld történetében.

Ezért azt kívánjuk, hogy a világ minden erejét és gazdagságát a népek boldogulására és felemelkedésére fordíthassuk. Világtörténelmi értelmetlenség lenne az emberiség javait és kincseit fegyverkezésre pazarolni. Ezért magunk és utódaink nevében a békéért, az életért álljt kiáltunk minden háborúnak, minden háborús tervnek. Felháborodottan visszautasítjuk a „korlátozott” atomháború demagóg gondolatát. Prágában sok százmillió ember erkölcsi súlyával támogatjuk a leszerelési kezdeményezéseket. A világtalálkozó magyarországi előkészítő gyűlésein újra meg újra elhangzott, hogy nem akarunk rakéták robbanófejeinek célpontjává válni. Távlabbi célunk az, hogy ne legyenek újabb rakéták sem kontinensünkön sem másutt! Új hidegháború helyett a magyar társadalom minden rétege új megegyezést kíván. Ez egyenlő biztonságot jelent. Más szóval: jóval kevesebb fegyvert. Ezt a célt konstruktív leszerelési tárgyalásokkal lehet elérni.

Segítse e világtalálkozó a népeket s kormányokat abban, hogy megtalálják, ami összeköt, s félretegyék, ami elválaszt. (Rövidített szöveg)

Ez az út, ezen járjatok

(Emlékbeszéd néhai Kiss Dénes unitárius énekvezértanító születésének 100 éves évfordulója alkalmára, Sepsiszentgyörgy, 1983. május 25-én)

Ézsaiás 30,18 és köv.

Az ótestamentumi próféták között Ézsaiást, mint egyik legnagyobbat tartjuk számon. Nagyságát a lelkében-szemében és lényében rejlő tűzzel szoktuk magyarázni. Ez a tűz égetett és perzselte, ez a tűz melegített, vigasztalt és reménységet adott az Istentől kapott parancstól. Ostorozott, intett, fenyegetőzött, ha a bűnök fertőjében vergődött népe; simogatótt, ölelt, bátorított, biztatott, ígért a megbánások fénylő magasain. De bármelyiket cselekedte, elhivatottságának szent tudata, Isten és a nép iránti tüzes szeretete indította mindig prófétálásra, boldog szolgálatra!

Igy érezzük ki abból a bibliai részből is, melyet a mai vasárnapra előtettek tartandó beszédem alapjául felolvastam s melynek hallatán — valljuk be őszintén — mi mai emberek is mélyen elgondolkozunk, pedig ezredévek választanak el Ézsaiás korától. Mennyire emberi és mennyire időszerű ma is ez a próféta beszéd. Ami minket ma, ennél is közelebből érdekel, amire elsősorban figyelünk fel, mint megnyugtató ígéretre, azt így fogalmazza meg: „és nem kell többé elrejtőzködniök tanítóidnak, hanem szemeid tanítóidra néznek és füleid meghallják a kiáltó szót mögötted: ez az út, ezen járjatok, ha jobbra és ha balra elhajoltok.”

Megrázó ez a prófécia! Utakra gondolunk, melyekre hívtak sorsunkat féltő szeretettel. De hivatásos néptanítókat is látnak lelki szemek, akik az arany középutat járták és azon járni tanították — ézsaiási bátor kiállással — az egymást követő nemzedékek fiait és lányait. Akik nem anyagi és hatalmi érdektől, de az Isten és az ember szolgálatának tüzetől kényszerítve szabadságot és békességet szóltak a keresztutakon.

Ezen a májusvégi vasárnapon hat felnőtt gyermek — helyben és országhatáron túl élők — családjaikkal együtt hálás szeretettel gondolnak az édesapára, aki Sepsiköröspatakon, éppen ma 100 éve született. Gyülekezetünk is nemes büszkeséggel emlékezik arra az unitárius énekvezértanítóra, aki gyülekezetünket és népünket közel hat évtizeden át, hűséges élettel és kitartó munkával szolgálta. Néhai Kiss Dénesre gondolunk, születésének centenáriumán, aki a székelykeresztúri középiskola szellemi táplálékával, a századforduló első évtizedében, 1908-ban állt először katedrarára és vállalt énekvezéri állást Magyarországon, hogy áldozatokkal kirakott útja — 32 év után — Bölönön és Kököson át a bölcsőhely közelébe: Sepsiszentgyörgyre kanyarodjon vissza s 82 éves korában ott hajtsa örök álmra fáradt fejét, ahol előtte 4 évvel szelíd lelkű és alázatos szívű, hű segítőtársa: Farkas Emma is elpihent...

Amikor reá emlékezünk, akarva-akaratlan gondolunk mindazokra a kortársakra is, akik népünket és anyaszentegyházunkat, Istentől kapott áldott tehetségüknek birtokában, öntudattal szolgálták s népi és egyházi zenekultúránk fejlesztésével, a jellemes ember kinevelésének hitével és erős szándékával dolgoztak, életet áldozva, a magasabbrendű eszményi ember kialakításán, meggyőződéssel vallva: hogy Isten mifelőlünk valami szebből és jobbról gondoskodott.

Kiss Dénes egy volt ezek közül! Életművének részletezésére, áldásos tevékenységére e helyen kitérni nincs lehetőség. Abból, amit én tudok róla, tisztelettel és nagybecsüléssel állapítom meg, hogy ezt a 6 gyermekes családapát olyan lelki értékkel áldotta meg Isten, ezt a néptanítót olyan talentumokkal indította el az Úr, melyekkel a családnak, az egyházközségnek és népének egyaránt fáradhatatlanul, si-

mogató szeretettel, de — ha kellett — ézsaiási tüzes szigorral tudta mutatni — s velük együtt járni is — az egyetlen jónak, helyesnek és igaznak vélt utat nehéz időkben is, egy hosszú életen át! Nem tartozott a rejtőzködők közé, pedig — akárcsak Ézsaiás korában — az ő élete során is voltak súlyos, terhes esztendőket, csak a két világháború is mennyi életértéket, mennyi emberi alkotást pusztított el, nekik jutott többek között az a nemes szerep, mely a romon virágot fakaszt, az elpusztított életértékek helyébe újakat varázsol, könnyet töröl, árvákat felkarol, a csüggedőnek reményt, a kételkedőknek hitet, a borúlátóknak bizakodást nyújt s a jobbra-balra elhajlóknak utat mutat. És nemcsak a katedrán, nemcsak az orgonák mellett! Ifjúsági egyletek, szociális szövetkezeti mozgalmak középpontjában, dalkörök-gazdakörök élén álltak emberül s egész életük ma lármafa, holnap zsoldárosan zendülő kiáltás volt: ez az út, ezen járjatok.

Nem könnyű, de nemes hivatás ez a vállalkozás. Vallották, hogy csak a nehéz feladatok azok, melyekért ebben a világban igazán küzdeni érdemes! Vallották: „Én nem félek a széthulló világtól, amíg a lelkem erős sziklafészek, én csak széthulló önmagamtól félek. Attól, hogy sorsom kérdéseire nem csendül bennem méltó felelet!” Milyen mások vagyunk mi mai emberek! Mi a széthulló világtól félünk szüntelen s széthulló önmagunkra figyelni nincs időnk,

nincs akarásunk. Lesz-e, aki ráeszméltesen — ha ők már temetőben pihennek — hogy életre és jövőre s ennek igazságára, békességére, értékeket hordozó és védő áldásos voltára érdemesek csak úgy vagyunk, ha füleink ma is meghallják a kiáltó szót: a jóra, szépre, nemesre figyelmeztetőt.

Hinni akarom s meggyőződéssel hirdetni is egyben, hogy amíg mi mai gyermekek és unokák emlékezni tudunk hálaadással azokra, kiknek Isten után életünket köszönhetjük, az élet megy tovább; derűs, könnytelen, aggodalmaktól mentes hónapot építeni lehet! Ők is így hittek, ők is így tettek, ők is így álltak. Ennek a hitnek, tettnek, megállásnak köszönhetjük örökségünket, melyet ápolni, kötelességünk. Boldog az az utód, az a tanítvány, aki bizonytalankodó életútján, hallani véli szavukat, mintha azt mondanák:

„A vadnak könnyű: menekülhet.
Madárnak könnyű: elrepülhet.
Virágnak könnyű zárhat kelyhet,
Felhőnek könnyű: könnyet ejthet.
A napnak könnyű: elborulhat,
Csillagnak is könnyű: lehullhat.
De sorsa bármilyenre válik:
Az ember állja meg halálig!”

Amen.

Török Áron

A mézskői sírnál

Balázs Ferenc mézskői sírja köré odagyűlt a falu unitárius népének nagy része, amikor dr. Kovács Lajos püspök és felesége és dr. Ferencz József püspök kíséretében két gépkocsin május 23-án pünkösd másodnapján 1937 óta első ízben az egykori feleség és az egyetlen gyermek pár szál virágot helyezett el az egykori férj és édesapa szépen gondozott sírjára.

A feleségre, aki egykoron közel tíz esztendőt töltött el férje mellett Mézskőn az idősebbek közül sokan emlékeztek. Ma is szépen ejtette a magyar szavakat és mondott köszönetet mindenkinek, aki eljött. A gyermek, aki most lett, négy gyermek anyjaként, elsőízben nagymama, inkább mosolyával köszönte meg a tiszteletet és együttérzést, amit a mézskői unitáriusok szívüket kitaró vendégszeretettel mutattak.

Balázs Ferenc Kolozsvárra érkezett feleségét és leányát dr. Kovács Lajos püspök és felesége ebéddel várta, majd együtt utaztak ki Mézskőre.

A temetőkerthben a szépen gondozott sír egyszerű fejfája hirdette, hogy Balázs Ferenc pap 1937-ben hunyt el. Nemrégiben kaptuk meg ajándékba egyházi levéltárunk részére az egykori író-társ Tamási Áron a temetésen mondott szép beszédet, melyet egy más alkalommal lapunkban közölni fogunk.

Jula néni volt egykoron Balázs Ferenc s így a család gondozója; ő is a mézskői temető lakója. Lemenői azonban igaz szeretettel látták vendégül az Amerikából hazalátogatott emlékezőket. Mélyen meghatótta őket a látogatás a Debreczeni László által tervezett helyreállított templomban és paplakban, valamint a Balázs Ferenc nevét viselő gyülekezeti teremben.

Kriszti asszony és leánya Enikő Kolozsvárt is régi ismerősökkel és Budapesten átutazva a Balázs család számos tagjával találkoztak, Béketecky Lajosné Balázs Ibolya egykoron az Operaház tagja, a jó testvér adott otthont részükre rövid tartózkodásuk idejére.

— f j —

Az IARF Szemle

1983. évi első száma címlapján hat képen hat tagegyház életéből mutat be képet a szerkesztő Diether Gehrman, akinek a szám összeállításánál felesége Dorle asszony is segédkezett. Az egyik képen az erdélyi unitárius gyülekezet templomából istentisztelet után lefényképezett híveinek csoportját látjuk.

A beszámolókat nagyrészt a Lucie Meijer szociális titkár által vezetett főként indiai segítőmunkáról számolnak be. A tervek közül kiemelkedik az, hogy meg akarják vásárolni Ram Mohun Roy a Brahma Samaj alapítója egykori földjét, hogy ott leánykollégiumot létesítsenek.

A szociális munka újabban kiterjedt az IARF-hez nemrégiben formailag is csatlakozott és az Indiával szomszédos Banglades állam Brahma Samaj gyülekezeteinek megsegítésére is. Innen sokan vándoroltak el a nehéz napokban a nagyváros az indiai Calcutta szegény negyedeibe munkát keresni, s ezek körében az iskolai munka megszervezése a legjelentősebb feladat.

A 9. lapon bemutatják a japán Rissho Kosei Kai azon épületcsoportjait, melyeket e tagegyház az 1984. évi világkongresszusnak díjmentesen bocsát rendelkezésre. A

tokiói kongresszuson az angol mellett japánul is fel lehet szólalni azoknak a résztvevőknek, akik a fogadó országból gyűlnek össze.

A kongresszus vezérgondolatára hívja fel a figyelmet a szemle: A vallásos út a békéhez, kelet és nyugat találkozása az útkeresésben.

1984. jan. 7—13. napjain Indiában tart előkészítő konferenciát a hindu vallásos gondolatot képviselők csoportja, amelyen számos más egyház képviselői — köztük európaiak is — felszólalnak.

A szemle végül bemutatja az IARF-nek az UNESCO párizsi központjához delegált új képviselőjét Philippe Vasseaux lelkészt, aki a nemrégiben elhunyt dr. Georges Marchal párizsi szabadelvű protestáns lelkész örökét veszi át.

LUTHER ÉNEKEI

Dr. Szigeti Jenő adventista lelkész, teológiai dékán cikket írt az *Evangélikus Életben* „Luther énekei a magyar protestántizmusban.” Cikkből idézzük a rólunk szóló részt:

„... a lutheri énekek hatása a magyar unitárius énekeskönyvben is kimutatható. A Kolozsvártott 1605-ben megjelent „Isteni dicséretetek” című énekeskönyv egyes énekei is a lutheri mintákra vezethetők vissza, sőt Thordai János 46. zsoldárfordításának dallama is az Erős várunk lutheri dallamát idézi.”

Egyházunk a ma is használatos unitárius énekeskönyvében szerepel Luther Márton Erős várunk dallama 213. énekünkben, Sztárai Mihály XVI. századi zsoldárfordításával. Unitárius himnuszunkat is erre a dallamra énekeljük, Nagy Lajos által írt szöveggel: Egy Istenünk, egy édes hazánk címmel a 214. énekünkben.

Nagy az Isten állatkertje

(1Móz 1,20—25)

Mindannyian tudjátok, hogy a Biblia a teremtéstörténettel kezdődik. Isten hat nap alatt teremtette a világot és a hetedik nap megpihent munkáján.

A történetben az ötödik napon ért el az állatok teremtéséhez. Először a vizeket töltötte meg az élőlények pezsdülésével, aztán különböző fajtájú madarakat teremtett, hogy repdessenek a föld felett; majd az egyéb földi állatok következtek. Isten megáldotta teremtményeit, hogy azok szaporodjanak, sokasodjanak a földön.

Az állatok, mint a hozzánk legközelebb álló élőlények — kedvenc témái a meséknek. S mióta felfedezték a rajzfilmgyártást, a legtöbb műsor állattörténetekről szól.

Biztos sokan látták közületek is VUK kedves meséjét, és talán végig a kis rókának „szurkoltunk”, még az emberrel szemben is.

Más jellegű, de még közelebb álló televíziós rajzfilmsorozat volt a Vízipók-Csodapók! A műsorban 34 állat- és 30 növényfaj szerepelt. A film szemlélet-

módja különösen is figyelemreméltó volt. Az ott szereplő apró állatkák: a vízipók, a keresztispók, a katicabogár, a lepkék, a levéltetűk — mind ismerősök számunkra, megtalálhatók környezetünkben, mégsem tartoznak a kedvenc, rajzos állatok közé.

Pedig milyen kedvesek a képernyőn, s milyen sokat megtudunk életükből: a kis légnadrágjában le-föl liftező vízipókról, aki sokkal okosabb a keresztispóknál; barátairól, a vízcsigákról... Ők is mind a jó Isten teremtményei, itt élnek velünk együtt a földön.

Ha valamelyikötök folyó, vagy tóparton nyaralt, netán mocsaras, lápos vidéken, és volt türelme megfigyelni az apró vízparti állatkákat, biztosan rájött, hogy azok is éppolyan szeretetreméltóak, kedvesek, viccesek, mint a népszerűbb állatok, és szerencsére hiányzik belőlük minden agresszivitás!

Hamarosan mozivásznon is láthatjuk a vízipókot és társait, s ha elmentek megnézni a játékfilmet, jusson eszetekbe a teremtéstörténet, hogy a legparányibb élőlényt is Isten hívta életre.

Szent-Iványi Ilona

Gyermekrajz

Június 12-én tartottuk a Nagy Ignác utcai gyermek Biblia-órás gyermekek részére a záró ünnepséget. A templomi Istentisztelet keretében osztottuk ki a jutalom könyveket, melyeket Csizsér József és felesége adományoztak.

A nyári szünet előtt a gyerekek szép imádságokkal búcsúztak, melyek közül egy párat kiválasztottunk, hogy mindannyian együtt imádkozhassunk unitárius testvéri szeretetben.

„Kedves Atyám! Gyógyíts meg minden öreg beteget. Próbálj minden bajból kisegíteni minket. Amen.”

„Édes Jó Uram! Egyet, vagy többet kérek Tőled, de azt biztosan kérem, hogy gyógyítsd meg a mamát. Nyugodjanak békében az elhunytak. Amen.”

„Kedves Jó Uram! Könyörgöm tartsd meg életben szüleimet, pajtásaimat, rokonaimat, és mindig békében éljünk a Te áldott földeden. Amen.”

„Drága Jó Istenem! Gyógyítsd meg az anyukám és az apukám és kérlek, hogy a testvéreim, rokonaim ne legyenek betegek. És a mamám gyógyultan jöjjön ki a kórházból. Amen.”

„Mindenható Isten! Köszönöm Neked, hogy életben tartottál, és sok örömet adtál! Amen.”

„Mindenható Istenem! Köszönöm Istenem, hogy meggyógyítottál minket. Kérlek máskor is gondold ránk! Atyám! Lelkemben én is sokat gondolok Rád! Amen.”

„Szeress engem, jó Istenem, Szülőimet tartsd meg nekem, Oltalmazd családunkat, Áldj meg, áldj meg mindnyájunkat. Amen.”

SZ. I. I.

Protestáns könyvpavilon

Az idén is megrendezték a kiadók és könyvesboltok a szokásos Ünnepi Könyvhétet, május 27.—június 3. között. A Kálvin téren felállított protestáns egyházi könyvkiadók pavilonja új színfoltot adott az eseménynek.

Nagy örömmel fogadtuk pár évvel ezelőtt a Protestáns Könyves-

bolt megnyitását a Ráday utcában, ahol unitárius kiadványainkat is árusítják dr. Mezey Gy. Lórándné vezetésével.

Az egyházi könyvek terjesztését szélesítette ki az 1983. januártól életbe lépett rendelkezés, mely lehetővé tette az egyházi kiadóknak, hogy állami terjesztés útján is árusítsanak. Így került sor arra, hogy ebben az esztendőben először a protestáns egyházi kiadók a Református Sajtóosztály szervezésében pavi-

lont állíthattak fel. Tarr Kálmán a Református Sajtóosztály vezetője rendezte a pavilon megnyitását, a protestáns és ortodox kiadók összefogását.

Mi három kiadvánnyal vettünk részt a könyvhéten, melyeket nagy érdeklődés kísérte.

Köszönjük református testvéreink áldozatos munkáját, s az egyházi kiadói szolgálatra Isten áldását kérjük.

a Budapesti Unitárius Egyházközség történetéhez

II. közlemény

1881. október 2-án délelőtt 10 órára tűzte ki a budapesti egyházközség, ahogyan egykoron írták, „a pap felavatás és anyaeklézsiává alakulás ünnepélyt”. Az ünnepséget a Deák téri evangélikus főiskola dísztermében tartják meg. Az ünnepségen az unitárius egyház képviselőiben *Ferencz József* püspök vezetésével népes küldöttség vett részt *Kolozsvárról, Tordáról* és a Budapesthez tartozó *hódmezővásárhelyi* leányegyházközségből.

Az ünnepélyen mintegy 300-an jelentek meg. Az állami hatóságokat *Trefort* Ágoston vallás- és közoktatásügyi miniszter, *Ráth* Károly Budapest Főváros főpolgármestere és *Gerlóczy* Károly h. polgármester képviselték. Számos országgyűlési képviselő és egyetemi professzor volt jelen. Egyházi részből *Török* Pál református püspök, *Győri* Vilmos és *Schranz* János evangélikus lelkészek, *Magyarevics* Geremiás görög katolikus esperes. A budapesti egyházközség vezetői: *Hajós* János miniszteri tanácsos, első gondnok, *Bedő* Albert országos főerdőmester, másodgondnok, *Buzogány* Áron és *Jakab* Elek és sokan mások voltak jelen. Megemlítek a jelenlevők közül egy nevet, *Kozma* Gyula polgári iskolai tanár nevét, akinek mellképét az első emeleti tanácsteremben őrizzük, s aki idősb. dr. *Kozma* Jenő későbbi gondnok édesapja volt.

Derzsi Károly lelkész, imája után: *Jeremiás* könyve I., 4. és következő versei alapján beszélt a lelkészi hivatásról. A püspök beiktató beszédében hangsúlyozta az unitárius egyházközség alakulásának jogosultságát, szólt az unitárius elvekről, és Isten áldását kérte a lelkész működésére és az egyházközség életére. *Albert* János tordai lelkész úrvacsorai ágendája után 40—50 férfi és 25—30 nő vett úrvacsorát.

Érdekes feljegyezni azt, hogy az akkori budapesti és kolozsvári napilapok hosszabb-rövidebb cikkeiben emlékeztek meg az ünnepségről. Így például a budapesti Hon., a Pester Lloyd, Pesti Napló, Egyetértés, a Budapesti Hírlap, a kolozsvári Magyar Polgár és a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. Az ünnepséget bankett követte, melyen számos pohárköszöntő hangzott el. A fölszóalók között volt a vallás- és közoktatásügyi miniszter és Budapest Főváros főpolgármestere és polgármestere is. Az egyházközség az elhangzott beszédek egy kis kötetben adta ki ötszáz példányban, és levéltárában helyezte el a beiktatási ünnepségről megemlékező írásokat, valamint a különböző testületektől kapott üdvözlő iratokat.

A püspök fekete bőrbe kötött díszes anyakönyvet ajándékozott az egyházközségnek, ide a kolozsvári

anyakönyv adatai alapján bejegyezték az 1869—1881. közötti időben történt kereszteléseket, esketéseket, elhalálozásokat, áttéréseket.

Eleinte minden második vasárnap délelőtt 11 órakor tartottak istentiszteletet az evangélikus gimnázium nagytermében. A budapesti anyaegyházközség a hódmezővásárhelyi fiók egyházközséggel való összeköttetést fontosnak tartja, örül annak, hogy a beiktató istentiszteleten részt vett *Pálfi* Samu tanító, és levélben felveszik a kapcsolatot *Megyelka* József hódmezővásárhelyi hívünkkel.

A beiktató ünnepélyről szóló „referátát” így fejezi be a jegyzőkönyv:

„Így folyt le a napnak két érdekes és fontos, a budapesti egyházközségre korszakalkotó eseménye, nagy reményekre jogosító egy szebb jövő iránt, mely reménye, hogy az Isten segítségével beteljesednek, mindnyájunk óhajta leendő és legyen.”

1981. október 23-án tartott presbitériumi ülésen tudomásul veszik a kolozsvári E. K. Tanács határozatát, mely az egyházközség szervezésére vonatkozó útmutatást ad. Megállapítják, hogy a tisztviselőknél kívül a presbitérium 18 tagból álljon, melyből 14 budapesti és 4 vidéki. Az összes tisztviselő három évre választatnak a kebli tanácsosok 1/3-a évenként kisorsoltatik. Legalább 7 tag megjelenése szükséges érvényes határozat meghozatalához. Ez a gyűlés állapította meg a keresztelési, esketési és temetési díjakat, valamint az áttértek által fizetendő beiratási díjat. A „teljesen vagyontalanok nem fizetnek” — állapítja meg a határozat. 1981. november 13-án megválasztják a lemondott fiók egyházközségi tisztségviselő helyére az anyaegyházközség első tisztikarát.

Gondnokok: *Hajós* János és *K. Bedő* Albert. **Jegyző** *M. Farkas* Sándor és *dr. Máthé* Sándor. **Pénztárnok** *Végh* József. **Egyházfiak:** *ifj. Ajtai* József, *Szigheti* József. **Kebli tanácsosok** *Buzogány* Áron, *Daniel* Gábor, *Domaniczky* István, *Gál* Jenő, *Gruz* Albert, *Halmágyi* Sándor, *dr. Hatala* Péter, *Jakab* Elek, *Sebes* Pál, *Serényi* Henrik, *dr. Székely* Ferenc, *Székely* Elek, *Úrmösi* Miklós, *Győrfi* Géza. **Vidékről a kebli tanácsba beválasztottak** *herceg Odescalki* Arturt, *Nagy* Károlyt, *Horváth* Györgyöt és *Malatunszti* Györgyöt.

Az említettekhez a következő években még a következők választottak: *Beniczky* Gábor, *Ferencz* Károly, *Józsa* Mihály, *Telkes* Simon.

A gyülekezet első tiszteletbeli keblitanácsosa az angol *Frettwel* János, 1882. december 11-étől.

Közli: **Dr. Ferencz József**

Zsinatunk tagjait kérjük jegyezzék elő az időpontot: 1983. okt. 15—16. Budapesten.

Orbán Balázs: „A Székelyföld leírása” c. két kötetes, most újra megjelent munkájának a lapozgatása közben olvastuk a IV. kötet 57. oldalán a következőket — és úgy éreztük, hogy sokak számára örömet szerző hiradás ez a Homoród, a Nyikó és a Gagy vize völgyében élő unitáriusokról:

„Azonban Székelyföldön még a protestánsok között is e tekintetben kiválnak és előljárnak az unitáriusok, részint mert sokáig üldözve lévén, ez életrevalóságukat fejlesztette; de főleg azért, mert a népnevelés ezen hitfelekezet híveinél áll legjobban hazánkban. Ezen kedvező eredmény legszembetűnőbbben feltűnik Sz.-Gericzén, hol általános jólétben élő, vidor, munkás népet találunk. Itt a földművelés jobban foly, mint csak a szomszéd falukban is, itt vannak a leghíresebb szarvasmarhák, itt terem a legjobb gyümölcs és bor, s főleg az utóbbi a mi viszonyainkhoz mérten ropant nagy mennyiségben, mert 226 hold szőlője van, mennyi 20 falunak sincs, s azt — bár a szőlőművelés sok dolgot igényel — mind maguk a lakosok művelik, hangyaszorgalommal, ernyedetlen kitarással, mi aztán általános jólétben fejti ki jutalmát. — Emellett az unitárius népesség testvéries, összetartó, egymást kölcsönösen segítő és támogató, kiválóan becsületes, vallásos és józan életű. Azt mondhatná erre egy túl szigorú ítész, hogy talán véleményemben részrehajló vagyok, midőn egy falu lakóinak szebb tulajdonairól egy egész néposztályra vonható előnyös ítéletet hozok; ezen lehető vád ellenében kijelentem, miszerint ezen ethnografiai elméletem nem csak a tárgyalásunk alatti falu lakóinak, hanem egész vidékek népéletének figyelmes tanulmányozásán alapszik. S az, aki a két Homoród, vagy a Nyikó és Gagy vize völgyének, valamint Aranyos-zék havasalji részének csak kizárólagosan unitáriusok által lakott vidékein behatóbban fogja a népéletet tanulmányozni, nem kétkel, hogy az, ethnografiai néposztályzatokat igazoltnak fogja találni.”

Eddig az idézet, amelyhez *Fodor* István a KRÓNIKÁS FÜZETEK szerkesztője 1937-ben a következő rövid kommentárt fűzte:

„Hogy Orbán Balázs, a Székelyföld nagy kutatója és alapos ismerője ilyen nagyon előnyös beállításba helyezi az unitárius népet, azt mi is elismerjük. E nép szorgalma, életrevalósága, rendszerető józansága abban a pillanatban feltűnik, ha betévedünk egy maroszléki unitárius községbe. És ha a különböző vallásárnyalatok befolyásának kitett felekezet vértett, soraiból vámot szedett a hatalomhoz közelálló erőszak, mindazonáltal sziklaként állott őrt a nemzetiségi vidékek peremén és nemcsak törhetetlen magyarnak bizonyult, de meggátolt minden sovíniszta terjeszkedést.”

— HJ —

A szétszórt hamvak

A temetői jogszabályt az Építésügyi és Városfejlesztési Miniszter, valamint az Egészségügyi Miniszter együttes rendelete módosította. Az új rendelkezés szerint „lehetővé vált, hogy a család, illetve a hozzátartozók kívánságára kiadják az elhunyt hamvait tartalmazó urnát. Nálunk is polgárjogot nyert az a temetkezési és kegyeleti forma, hogy a temetőben külön kegyeleti helyet alakítsanak ki, ahol az elhunyt végakarata szerint szétszórták hamvait. Az új rendelkezés a kihirdetéssel hatályba lépett. (Magyar Nemzet: 1983. június 5. számából)

HALOTTAINK

Dr. Gál Miklós

A kövendi származású Gál család fiatal tagját az ismert tordai ügyvédet hamar egyházköri felügyelő gondnokká választotta az aranyostordai egyházkör. 1938–1951 közötti nehéz években viselte egyházunk főgondnoki tisztét és egyike volt azoknak, akik minden felmerülő problémánál a megértést és megbérlést kereste.

A jó Isten őt is megpróbálta, fiatalon elvesztette egyik gyermekét. Az egykori gazdagság szétfoszlott, de a megváltozott körülményeket belenyugvással és életbölcseccséggel viselte.

Hosszú élettel áldotta meg az Isten. Néhány hónap híjával megérte feleségével Ferencz Titával együtt házasságkötésük hetvenedik évfordulóját. Feleségét közel 94 évesen kísérte ki a kövendi családi sírkertbe. Életének 95., szomorú özvegységének első esztendejében pihent meg. Holttestét a tordai unitárius templomban ravatalozták és onnan kísérték ki a kövendi családi temetőbe jún. 4-én. Fia és menyje, unokái és dédunokái és az egész környék unitáriusai kísérték utolsó pihenőhelyére. Emlékezte legyen áldott.

Boros Péter

Boros Péter — néhai dr. Csiki Gábor püspöki helynök unokája, mérnök, életének 31. évében hosszú és súlyos szenvedés után szülei nagy bánatára elhunyt. A Magyar Rádió Tömegkommunikációs osztályának tudományos munkatársaként szép jövőre állt előtte, amit a halál tört ketté.

A Farkasréti temetőben nagyszülei sírjába temették urnáját, dr. Ferencz József püspök és több munkatársa meglehetősen megemlékezése után.

Kemény Gábor

A Magyar Nemzet 1983. évi jún. 1. számában Szakonyi Péter: „Az egyszerűség tanítómestere, Száz éve született Kemény Gábor” címen megemlékezést írt.

Hazánk kiváló pedagógusa Erdélyben a tordai unitárius gimnáziumban folytatott oktató-nevelő munkát. „Önéletírásából” idézi a századforduló éveinek gimnáziumát, ahol a kitűnő tanári kar számos újítást vezetett be. Szülői értekezleteket tartottak, meglátogatták tanulóikat otthonaikban, új oktatási módszereket dolgoztak ki és alkalmaztak. Kulturális rendezvényeket és „szabad liceumi órákat” szervezett. A népszerű tanári kar tevékeny társadalmi életet élt, melynek Kemény Gábor központi alakja lett.

Tevékeny és hányatott életét 1948-ban Kossuth-díjjal jutalmazták és még ebben az évben meghalt. Barabás István unitárius lelkész búcsúztatta.

Hírek

Máthé Géza korábban debreceni, most már győri lakost még 1979-ben aranydiplomás építésmérnöki oklevéllel tüntették ki, melyről csak most szereztünk tudomást. Egyházi életünk érdemes munkáját utólag szeretettel köszöntjük.

A budapesti Református Teológiai Akadémia két professzora dr. Szabó Géza és Sebestyén János nyugalomba vonultak. A tanári kar javaslatára a zsinat elnöksége dr. Bolyki János szentendrei lelkész az újszövetségi, dr. Boross Géza budapest-törökőri lelkész a gyakorlati teológiai tanszék professzorává nevezte ki.

Az Eszperantó Világszövetség Budapesten rendezte meg 68. kongresszusát jún. 30. aug. 6. között. A számos résztvevő között több unitárius külföldi eszperantista is részt vett, akik egyházunknál is látogatást tettek.

Módosítják a Magyar Helyesírási Szabályzatot. Az első helyesírási szabályzatot 1832-ben nyomtatták, azóta számos alkalommal módosították. A tizedik módosított kiadása 1954-ben jelent meg. A Magyar Tudományos Akadémia helyesírási bizottsága a most módosított szabályzattervezetet vitára bocsátotta. A várhatólag egy-két éven belül megjelenő új helyesírási szabályzatnak huszezer szavas szójegyzéke is lesz, hiszen a legutóbbi készítésekor még ismeretlenek voltak az olyan szavak mint a televízió, a számítógép és az űrhajózás.

A Világosság c. világnézeti szemle májusi számának napló rovatában Lendvai L. Ferenc a két kultúra; a természettudományos és a humán műveltség korunkban végbe ment ketté hasadottságáról ír mint régi beszédtemáról. Ebből az írásból jegyezzük ki az alábbi mondatot. „... eddigi írásaink alapján talán van bizonyos jogom azt állítani, hogy nincs kifogásom a vallásos világnézet meglété, illetőleg annak a tudományos világképpel történő összeegyeztetési kísérletei ellen. Ugy vélem azonban, hogy erre Teilhard de Chardin, Rudolf Bultmann vagy Paul Tillich mégis csak korszerű és nem primitív módszereket dolgozott ki.

Puja Frigyes külügyminiszter hazánk béketörekvéseiről szolt a legutóbb tartott pápi békegyűlésen. A Hazafias Népfőnt budapesti bizottságának rendezvényén a különböző egyházak több mint három-

száz képviselője vett részt, akik kinyilvánították: békét, életet akarnak akár csak az ország többi állampolgára.

A prágai béketalálkozóval korai lapjártánk miatt valószínűleg csak következő számunkban tudunk részletesebben megemlékezni.

Az Actio Chatholica igazgatójává a katolikus püspöki kar legutóbbi ülésén dr. Kacziha József katolikus püspököt nevezte ki, aki eddigi feladatkörét — a katolikus iskolák és akadémiák felügyelete — továbbra is megtartja.

Az Elet és Tudomány c. hetilap idei máj. 23-i számában Bai László az Allami Egyházügyi Hivatal fősztályvezetője tájékoztatást adott a háza egyházakról. Egyházunkat a kisebb lélekszámú egyházak között sorolta fel. Egyes híveink hiányolták azt, hogy a cikk írója nem tett említést arról, hogy az unitárius és az ortodox egyházak a történelmi, a XVI. században keletkezett egyházak közé tartoznak, szemben az újkeletű szabadegyházakkal.

Possonyi László katolikus író, az Új Ember egykori munkatársa 80 éves. Munkatársai mellett mi is szeretettel köszöntjük.

Aranylakodalom. Armánkö Dávid és neje Sarkady Ida 1983. júl. 10-én ünnepezték házasságkötésük 50. évfordulóját. A Nagy Ignác u. templomunkban az istentisztelet után az egykori diáktárs dr. Jakab Jenő lelkész kérte Isten gazdag áldását a népes családra. Az Unitárius Elet javára 400 forintot adományoztak.

Lőrinczi Mihály v. homoródszentpáli kántortanító, egyházi tanácsos, végzte a kántortani szolgálatot a Nagy Ignác u. templomban a májusi vendiák találkozóin és alkalmilag szolgált a pesti lőrinci templomban is. Magyarországon ma neki van egyedül a kolozsvári Unitárius Teológián szerzett enekvezéri oklevele, melyet még 1926-ban állítottak ki.

Dr. Erdős Mihály hódmezővásárhelyi gondnok betegségéből felépülve, újra megkezdte a templom és a körülötte levő épületek renoválási munkálatainak a vezetését és végzi azok irányítását.

Ifj. Gyarmathy László készítette a művészi fényképeket ahhoz a kötethez, mely Keresztury Dezső feldolgozásában közli a régi magyar könyvtárak értékeit.

Vákár Tibor képzőművész tárlatát sokan megtekintették június hó folyamán a Képzőművészek Szövetségében. A kiállítás címe: „Erdély” volt.

Szegeden f. év május 22-én elhalálozott dr. Ajtay Gyula nyugalmazott főorvos. Kelemen Miklós lelkész szolgálatával a belvárosi temetőben helyezték örök nyugalomra.

Szegeden május 15-án házasságot kötött Jobba Miklós és Kiss Iona. Házasságkötésükre Kelemen Miklós lelkész kérte Isten áldását.

A szegedi József Attila Tudományegyetem kiállította a könyvtárába járó külföldi magyar nyelvű időszerű kiadványokat. Orvendetes, hogy a kiállított anyag között ott található a Keresztény Magvető című unitárius folyóirat is. — írja Kelemen Miklós szegedi lelkész.

Vasárnapi iskolai oktatást, a gyermek-istentiszteletek keretében szept. 11-én, a hó második vasárnapján folytatjuk Szent-Iványi Iona lelkész vezetésével.

Őszi háláadó istentiszteleteinket szept. 23-én de. tartjuk a szokott időben, úrvacsoraosztással együtt, mindkét templomunkban.

Az október hó első szombatjára eső Nagy I. u. gyülekezeti összejövetel a Zsinat miatt elmarad.

Dr. Kiss Éva orvosnő, e. tanácsos ezúton köszöni meg az edesanyja elhunytá alkalmából hozza küldött részvétnyilatkozatokat. Egyidejűleg az Unitárius Elet javára 800 Ft-ot adományozott.

Külföldi hírek

— A körmeneti kórház alapításának 150. évfordulójáról nem régiben emlékeztek meg a városban. A jubileumi ünnepségen részt vett dr. Schultheisz Emil egészségügyi miniszter is. A jubileum alkalmából tudományos ülést rendeztek, s leleplezték dr. Remetel Filep Ferenc emléktábláját, aki 1931 és 1968 között igazgató főorvosként sokat tett a kórház modernizálásáért.

Az Offenbach-i szabadelvű gyülekezetben tett látogatást hűsvét előtt püspökünk vendéglátója Varga Dénes kíséretében. Helmut Manteuffel lelkész és munkatársa Keipp Heinrich lelkész munkatárs fogadták egy szombat délután, amikor a konfirmációra készülő 15 növendék a szülőknél és a gyülekezeti tagoknál apróbb jeleneteket mutattak be, verseket mondtak, énekeltek. Érdekes alkalom volt arra, hogy a gyülekezetet a konfirmáció szertartása előtt már megismerje fiataljait.

Religio Naturalis címen Andreas Wisowatius lengyel szerző egykori munkásságát adta ki 1982-ben Z. Ogonowski lengyel tudós. A munka a Wolfenbüttelei Forschungen sorozatban jelent meg.

Prof. dr. Heering ny. leideni remonstráns professzort — aki egykoron az IRF titkára volt — látogatta meg hollandiai útja során püspökünk, aki 1935-ben a svájci Arcegnó-ban tartott táborban ismerkedett meg vele.

Ram Mohan Roy a modern India egyik megalapítója, 150 évvel ezelőtt 1833-ban halt el egyik angliai útján Bristolban. Munkásságáról a Keresztény Magvető egyik háború előtti számában püspökünk részletesen megemlékezett.

Lőrinczy Zoltán lelkész, ny. egyházi főszámvevő Marosvásárhelyt hunyt el és Kolozsvárt helyezték örök nyugalomra. Kedves egyéniségére az idősebb nemzedék tagjai közül még többen emlékeznek.

Lukácsi Mózes csekefalvi lelkész 44 évi szolgálat után nyugalomba vonult.

A nagyenyedi gyülekezet új lelkészévé Sándor Botond székelymuzsnai lelkészt nevezte ki, dr. Kovács Lajos püspök.

Unitarian Quest c. jelenik meg az ausztráliai unitáriusok szemléje Geoffrey R. Usher sidney lelkész szerkesztésében. A legutóbbi számban érdekes élménybeszámolót olvastunk egy kínai utazásról, melyet a Sydney-i unitárius gyülekezet már e városban kínai szülőktől született tagja: Frederick Chong egyetemi tanár írt, aki életében most első ízben látogatott el szülei szülőföldjére. A nagy városok mellett kisebb falvakat is meglátogatott. Örömmel állapította meg beszámolójában, hogy az elmúlt évtizedekben Kínában igen jelentős előrehaladás történt a nevelés és az egészségügyi szolgálat vonalán. Az együttműködés és a segítőkészség az emberek között ma már igen jelentős, mindenütt hallani a következő kínai mondást: „huxiang bangzhu, huxiang xuexi” segítetek a másikon és tanuljatok egymástól.

Wartburg várában ünnepélyes keretek között nyitották meg május 4-én a Luther évet, mely a nagy reformátor születésének 500. évére emlékeztette a megjelenteket. A vár dísztermében tartott megnyitó ünnepségen az NDK Állam Tanácsának Elnöksége is képviseltette magát. A Kelet-európai lutheránusok képviselőjében dr. Nagy Gyula budapesti püspök szólalt fel: „Luther a mi számunkra nem a múlté. Ő ma is nagy és élő tanítónk két dologban: az igazi hitben és a másokért való igaz szolgálatban.

II. János Pál pápát nemrégiben meglátogatta IV. Ignác Hazim antiochiai görög ortodox patriárka.

A moszkvai Danyil kolostor épületcsoportját a szovjet állam átadta az orosz ortodox egyháznak, mely a jövőben a patriarkátus központja lesz. A nemes gesztusért Pimen patriárka köszönetet mondott N. Tyihonov miniszterelnöknek.

Yugoszláviában megkezdtek az ortodox egyházi munkásoknak az ortodox egyház kezébe való visszaadását, melyeket

a második világháború idején a horvát fasiszta rendszer kobozott el. German patriárka közbelépésének eredménye volt ez a mindkét oldalt megnyugtató döntés.

Lengyelországban új orthodox püspököt választottak és szenteltek fel. Jan Archimiuk világi teológiai tanár a szerzetes rendbe történt felvétel után a Jeremiás nevet vette fel. Az új bielski püspök Vaszilij lengyelországi orthodox metropolitának lett a vikáriusa.

A Schweizerischer Verein für Freies Christentum ezévi közgyűlését Luzernben tartja szept. 24–25. napjain.

Az IARF Europa konferenciáját a Basel közelében levő Leuenbergben tartotta júl. 4–8. napjain. A téma: Utban a válások ökumenizmusa felé tárgykörben hangzottak el mintegy 15 államból összegyűlt előadók gondolatai. Egyházunkat az ülésen, melynek fő feladata a tokiói 1984. évi kongresszusra való felkészülés — püspökünk képviselte.

Moszkvában tartja évi közgyűlését a dr. Aranyos Zoltán elnöke alatt működő nemzetközi egyházi újságíró szervezet okt. első napjaiban, melyen lapunk is képviseltetni fogja magát.

A svájci protestánsokat élénken foglalkoztatja az a gondolat, hogy a katolikusok genfi székhelye új katolikus püspökséget kívánnak alapítani. A gondolatot számos svájci egyházi szemle ellenzi.

Dr. Heinz Schlötermann ny. manheimi szabadelvű protestáns lelkész, az IARF volt alelnökét jún. 14-én köszöntötték 70. születésnapja alkalmából, ugyanakkor lelkészi képesítéssel rendelkező felesége, dr. Lilo Schlötermann társaságában. Ad multos annos!

Berliner Sam magyar származású amerikai hívünk édesanyjával együtt néhány évvel ezelőtt látogatást tett püspökünk-nél. Legutóbbi levelében örömmel közli, hogy fiatalabb leánya lelkészi pályán folytatja tanulmányait. Reméli, hogy levelezési kapcsolatba kerül Szent-Iványi Ilonával.

Irányi Lászlót az Észak-amerikai piaristák első asszisztensét címzetes püspökké nevezte ki II. János Pál pápa és megbízta a külföldön élő magyarok lelki gondozásával.

Az angliai „The Unitarian” idei júniusi száma a címlapon közli Leeds város unitárius templomának a képét. E gyülekezet tagjai a legutóbb tartott Istentisztelet után megkoszorúzták a város központjában közvetlenül a templom közelében álló szobrát Joseph Priestley-nek, születése 255. évfordulójára emlékezve.

A frankfurti unitárius gyülekezet Mechtilde Lemcke asszonyt, aki Frankfurtban végezte egyetemi tanulmányait a gyülekezet ifjúsági munkát végző lelkészi teendőire alkalmazta. Elsősorban a vallás-tanítás és a gyülekezet fiataljaival való foglalkozás fogja feladatát képezni.

Husz János a cseh reformátor eddig ismeretlen levelét találta meg egy huszita lelkész nő Nadezsda Kotkova az NDK-ban, az annanbergi evangélikus gyülekezet levéltárában. A levelet Husz 1412–13-ban írhatta nagy művének fogalmazása idején. E levélben a szerző több olyan névről tesz említést, melyek lehetőséget adnak munkatársai azonosítására.

Lengyelországban tett pásztori látogatást II. János Pál a lengyel származású pápa, immáron másodízben. A látogatásról a napi sajtó részletesen beszámolt. A látogatáson részt vett dr. Léka László bíboros és dr. Szakos Gyula székesfehérvári megyéspüspök.

Az egyik stuttgarti templomot török terroristák elfoglalták. A megszállt templomot, csak a segítségül hívott két mohamedán újságíró rábeszélésére hagyták el. A templom megszállásának célja tiltakozás volt azért, mert különböző követeléseiket a helyi hatóságok nem teljesítették.

Dr. Heinrich Hellstern a HEKS alapító vezetője betöltötte 80. évét. Működésének az ideje alatt alakult ki jó kapcsolat a HEKS szolgálati és egyházunk között. Szeretettel köszöntjük.

Majdanekben az egykori koncentrációs tábor helyén béketeplomot építenek — közölte a lublini lengyel katolikus püspök. A templomot minden egyház használhatja.

A svéd lutheránus egyház esperesnője. A stockholmi egyik egyházmegye legutóbbi ülésén Elizabeth Olander lelkésznőt választotta meg az egyházmegye esperesévé. 1960-ban az első nők között avatta lelkészévé a svéd evangélikus egyház.

Európában is megnyílt az első iszlám egyetem, Hollandiában, ahogyan erről az Iszlám Világmissziós Társaság nemrégiben hírt adott. Az egyetem elsősorban az e földrészen élő mohamedánok vallási szükségleteit kívánja szolgálni.

ZSINATUNK

a Nagy Ignác u. templomunkban okt. 15-én, du. 4 órakor tartja első ülését. Imádkozik Huszti János közügyigazgató, megnyitót mond: Bartók Béla főgondnok.

A Zsinat vasárnap de. 10 órakor folytatja tanácskozását. A de. 11 órakor tartandó istentiszteleten Szász János dunántúli sórványlelkész szolgál.

Zsinatunkon képviselteti magát az Állami Egyházügyi Hivatal. Vendégeink között megjelenésüket bejelentették dr. Kovács Lajos kolozsvári püspök, és Roy Smith az IARF alelnöke, aki egyben az angliai unitáriusokat is képviseli.

Vasárnap délben közebédet adnak a budapesti gyülekezet asszonyai, melyre elsősorban a zsinati tagok jelentkezését várják a rendezők.

LAPZÁRTA UTÁN:

Orbók Endre budapesti presbíter, egyházi tanácsos, a Magyar Televízió rendezője súlyos szenvedés után váratlanul elhunyt, jún. 28-án. Egyházi munkásságáról csak lapunk következő számában tudunk megemlékezni.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos
a Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő:
Dr. Ferencz József

Felelős kiadó:
Huszti János

V., Nagy Ignác u. 4. Budapest, 1055
Táv.: 113-094

Szerkeszti a szerkesztő bizottság
Terjeszti a Magyar Posta, Előfizethető bármely postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben és a Postai Központi Hírlap Irodánál (KHI 1900 Budapest V., József nádor tér 1.) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215-96 162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Evi előfizetési díj 54,— forint
Külföldre évi 63,— forint

INDEX: 25.842

Egyetemi Nyomda — 83.1485 Budapest, 1983
Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató
HU ISSN 0133-1372